

Idei ale filozofiei lui Schopenhauer in opera eminesciana

"Poetul nepereche al literaturii romane" a cunoscut si a valorificat in opera sa ideile epocii. A aprofundat filozofia europeana (conceptiile sustinute de Kant, Schopenhauer), cat si cea indiana. Una dintre operele care au marcat puternic gandirea scriitorului a fost *Lumea ca vointa* si reprezentare de Schopenhauer.

Trecutul reprezinta cartea in care autorul isi scrie memoriile. Prezentul nu este altceva decat notiunea relativa din constiinta omului. Odata inasa cu trecerea clipei, prezentul devine trecut si mana omul spre viitor. Sa exprime oare secunda, minutul sau ora adevarata fata a timpului?

Citandul pe Schopenhauer, Eminescu spunea: "Geniul este mintea aplicata exclusiv la obiect, subiectul cunoscator pur care iese din contingent si se asaza in fata metafizicului. El traieste in spatiul astral, ignorand interesele vointei lui individuale".

Geniul poate aparea oriunde si oricand. Soarta a facut ca pe acest taram sa rasara un geni in persoana lui Eminescu. Sfera geniului e un cerc in care fiecare se situeaza pe o linie de continuitate cu predecesorii. Influentat de Schopenhauer, substratul filosofic al poeziei eminesciene se identifica cu pesimismul. Sistemul filosofic al acestuia de natura idealista, are drept are de gravitatie ideea "lumea ca vointa si reprezentare"

in conceptia schopenhaueriana dualitatea subiect - obiect este exprimata in reprezentare. La Schopenhauer obiectul se identifica de fapt cu reprezentarea si determina subiectul. El sustine: "A fi obiect pentru subiect si a fi reprezentarea noastra este tot una. Toate reprezentarile noastre sunt obiecte ale subiectului, si toate obiectele subiectului sunt reprezentarile noastre." Aceasta iluzie a existentei ce imbraca forme materiale datorita simturilor inselatoare si a relativitatii lucrurilor, precum si incapacitatea mintii de percepe adevarul, smulg poetului unele accente nihiliste:

"A fi! Nebunie si trista goala si trista si goala;
Urechea te minte si ochiul te-nseala;
Ce-un secol ne zice ceilalti o deszic."
(Mortua est)

Iluzia existentei este identificata cu valul "Maya" din religia indiana, ce impiedica pe om sa vada lucrul in sine. Cheile ce pot deschide usa visului, adica formulele perceptiei sunt idealurile poetice ale lui Eminescu pe care l-a sintetizat genial in nuvela *Sarmanul Dionis*. Proiectandul pe Dionis in timp (epoca lui Alexandru cel Bun) si in spatiu (calatoria pe luna), Eminescu demonstreaza relativitatea celor doua coordonate. Ideea vietii ca reprezentare este asemanatoare cu transcendentalismul formelor intuitiei lui Kant. Eminescu a tradus *Critica ratiunii pure*, aflandu-se, deci, si sub influenta kantiana. Potrivit acestei conceptii, nimic nu exista cu adevarat, totul nu este altceva decat o proiectie interioara a simturilor omului.

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

incercarea de separare a lucrului in sine de reprezentare trebuie facuta la nivelul subiectului cunoscator. Lucrul in sine al fiintei este de fapt vointa. Potrivit lui Schopenhauer, vointa de a trai este cauza existentei lumii, luand in poezia lui Eminescu forma "dorului nemarginit":

"si in roiuri luminoase, izvorand din infinit,
Sunt atrase in viata de un dor nemarginit..."
"La-nceput, pe cand fiinta nu era, nici nefiinta,
Pe cand totul era lipsita de viata si vointa ..."
(Scrisoarea I)

in acceptie schopenhaueriana, "vointa de a trai", se manifesta intr-un prezent etern, singura cale de vindecare a fricii de moarte. Manifestarea prezentului etern determina feeria iluzorie a trecutului si a viitorului. Prezentul vazut ca o clipa suspendata intre trecut si viitor e o idee ce se regaseste in poezia Cu maine zilele-ti adaogi. Portul, convins ca prezentul e singurul timp in care omul traieste, dezvolta ideea in versurile:

Cu maine zilele-ti adaogi,
Cu ieri viata ta o scazi.
si ai cu toate asta-n fata
De-a pururi ziua de azi.
Cand unul trece altul vine,
in asta lume a-l urma,
Precum cand soarele apune
El si rasare undeva."

Comparatia cu soarele, care doar apunand intr-o lume rasare in alta, este preluata din filosofia lui Schopenhauer si sugereaza continuitatea prezentului etern chiar si dupa moartea omului ca individ:

"Viitorul si trecutul
Sunt a filei doua fete,
Vede-n capat inceputul
Cine stie sa le-nvete;
Tot ce-a fost si o sa fie
in prezent le-avem pe toate,
Dar de-a lor zadarnicie
Te intreaba si socoate."
(Glossa)

Prezentul etern demonstreaza ca viata este ineputabila si, de aici, reiese ideea inutilitatii sinuciderii din poemul Muresan:

"As omori in mine o suta de vietii[...]

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

Dar, vai, tu stii prea bine ca n-am sa mor pe veci -
Ca vis e a ta moarte cu slabe maini si reci,
La sorti va pune iarasi prin lumile din ceri
Durerea mea cumplita..."

Durerea, ca esenta a vietii, e determinata de "vointa de a trai". Exista o proportionalitate directa intre sensibilitate si durere. Cu cat sensibilitatea e mai mare, cu atat durerea e mai mare. Neputand fi evitata, suferinta trebuie infruntata, iar cugetarea filozofica este izvorul acestei puteri stoice. Resemnarea isi are originea in filosofia antica, grecii comparand viata cu o piesa de teatru, in acare soarta fiecarui om reprezinta de fapt un rol atribuit de o putere superioara. Omului nu-l revine decat misiunea de a juca, cat mai bine, acest rol. Ideea apare si in viziune eminesciana:

"Privitor ca la teatru
Tu in lume sa te-nchipui:
Joace unul si pe patru,
Totusi tu ghici-vei chipu-i,
si de plange, de se cearta,
Tu in colt petreci cu tine
si-n-telegi din a lor arta
Ce e rau si ce e bine."

Stoicismul schopenhauerian se regaseste exprimat in ultima strofa a poemului Luceafarul a carui concluzie ar putea fi: "Datoria unui om singur este sa fie si mai singur." (Cioran) Luceafarul - "floarea suprema si cea mai pura a acestei tendinte" (T. Vianu) este construit de fapt pe ideea lui Schopenhauer potrivit careia geniul nu poate atinge fericirea pe pamant. Eminescu insusi explica: Geniul (n. n.) nu are moarte, dar n-are nici noroc. Mi s-a parut ca soarta Luceafarului din poveste seamana mai mult cu soarta geniului pe pamant si i-am dat acest inteles alegoric."

Eminescu a preluat ideile lui Schopenhauer si in ceea ce priveste estetica poeziei. Forma sa perfecta se datoreaza credintei ca: "Ritmul si rima sunt doua elemente auxiliare ale poeziei. Ele sunt un mijloc de a pune stapanire pe atentia noastra, caci astfel urmarim povestea cu o mai mare placere; in plus creeaza in noi o stare de spirit eliberata de orice constrangere, anterioara oricarei judecati si care ne determina sa incuviintam ceea ce ni se recita; povestea castiga o anumita putere emfatica si persuasiva, independenta de principiile oricarei ratiuni. [...]"

Poezia este pentru filosofie ceea ce este experienta pentru stiinta empirica: poezia vrea sa ne faca sa sesizam ideile platoniciene ale fiintelor prin mijlocirea detaliului si prin exemple, in timp ce filosofia vrea sa ne invete sa recunoastem aici, in ansamblul sau si in generalitatea sa, esenta intima a lucrurilor, asa cum se exprima ea in ele. Poezia are caracterul tineretii, iar filosofia pe cel al vietii mature."

Ideile filosofice schopenhaueriene au avut o covarsitoare importanta pentru opera eminesciana,

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari

<http://referatenoi.ro>

dar cesteia nu coboara intru nimic originalitatea poetului, care trebuie cautata numai in adevarul si energia lirismului cu care a insufletit diverse ganduri abstracte.

Bibliografie:

Cioran, Emil, Schimbarea la fata a Romaniei, Editura Humanitas, 1996, p. 96

Calinescu, G., Istoria literaturii romane de la origini pana in prezent, Editura Minerva, 1986, p. 458 - 459; 462

Eminescu, Mihai, Poezii, Editura pentru literatura, 1963

Eminescu, Mihai, Sarmanul Dionis, Editura pentru literatura, 1963

Schopenhauer, Arthur, Lumea ca vointa si reprezentare Vol. I - II, Editura Moldova, 1995, p. 267 - 280 (vol I) si p. 272 - 298 (vol. II)